

спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтролі місця (п. 11 ч. 1 ст. 8 Закону № 2135-ХІІ) тощо.

У зазначених випадках детектив Бюро свідомо проявлятиме форми девіантної поведінки, однак, дані форми є необхідними задля досягнення суспільно-значимого результату, а отже, такі форми девіацій є позитивними та ситуативними. Таким чином, можемо констатувати, що задля досягнення суспільно-значимого результату, під час виконання завдань щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави, детективи Бюро мають право проявляти ситуативно-позитивні форми девіантної поведінки.

Питання адаптації та мотивації також потребують більш детального дослідження та обґрунтування. Поряд із цим можемо констатувати, що питання професійного психологічного відбору кандидатів, зокрема тестування для виявлення осіб з ознаками девіантної поведінки, потребує ретельного відпрацювання та належного обґрунтування шляхом фахової підготовки відповідних положень.

Позитивним моментом щодо подальшого законодавчого регулювання процесів психологічного тестування є наявність норми закону, яка надає право керівнику Бюро затверджувати відповідні положення власним наказом.

Список використаних джерел

1. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки. Київ, 2011. 520 с.
2. Корецький С.М. Кримінологічна характеристика девіантної поведінки неповнолітніх: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2003. 22 с.

Крицька Ірина Олександрівна,
асистент кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, кандидат
юридичних наук

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЧАСТИНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Створення нового органу, уповноваженого на проведення досудового розслідування певної категорії кримінальних правопорушень, завжди покликане підняти на якісно новий, більш ефективний, рівень виконання цього завдання. При цьому важливим є також дотримання балансу між процесуальними можливостями такого органу та недопущенням надмірного, непропорційного втручання в права, свободи та законні інтереси осіб, певним чином залученим до

сфери кримінального судочинства. Водночас, аналіз нового Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» [1] свідчить про відсутність нових кримінальних процесуальних засобів, які б запроваджувалися до КПК з метою покращення роботи цього органу. З огляду на це спробуємо визначити можливі напрями вдосконалення кримінального процесуального законодавства в цьому контексті.

По-перше, специфіка окремих кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності (наприклад, передбачених у ст. 212, 212-1 КК України) проявляється в тому, що криміналізація цих діянь наявна за умови умисної форми вини та лише при настанні певних наслідків, зокрема, фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів (фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування) коштів у значних розмірах. У зв'язку з наведеним правова кваліфікація цього діяння як кримінально караного (навіть на первинних етапах досудового розслідування) можлива лише за наявності необхідного документального підтвердження фактів такого ненадходження і по суті є неможливою лише на підставі заяви або повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, що не підкріплені, наприклад, відповідними податковими документами. Наведене свідчить про потребу диференційованого підходу до порядку початку досудового розслідування щодо окремих категорій кримінальних правопорушень. Зокрема, на прикладі КПК Казахстану, яким так само як і в КПК України, передбачено, що початок досудового розслідування пов'язаний із реєстрацією заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення в Єдиному реєстрі досудових розслідувань. Однак на відміну від вітчизняного кодексу у ст. 179, ст. 181 КПК Казахстану уточнюється, що не підлягають реєстрації заяви, повідомлення або рапорт про кримінальне правопорушення: «...в яких відсутні відомості про порушення чинного законодавства, про збиток, про значну шкоду чи незаконний дохід... підтверджені актами перевірок, ревізій, аудиту тощо, коли їх наявність є обов'язковою ознакою кримінального правопорушення...». При цьому за відсутності достатніх даних, що вказують на ознаки кримінального правопорушення, заяви та повідомлення, які вимагають проведення ревізій та перевірок уповноважених органів для встановлення ознак кримінального правопорушення, без реєстрації в ЄРДР протягом трьох діб направляються для розгляду уповноваженим державним органам (ч. 5 ст. 181 КПК Казахстану) [2].

По-друге, важливе значення для забезпечення ефективного досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності має використання коректних та пристосованих до цієї мети засобів. У контексті кримінального провадження йдеться про застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження (тимчасовий доступ до речей і документів, тимчасове вилучення та арешт майна) та проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій (як, наприклад, обшук, залучення експерта та проведення

експертизи, зняття інформації з електронних інформаційних систем, моніторинг банківських рахунків тощо). Водночас, щодо деяких заходів доцільно відмітити, що компетенцією їх застосування або проведення наділені виключно детективи НАБУ. Йдеться, зокрема, про накладення попереднього арешту на майно або кошти на рахунках (ч. 9 ст. 170 КПК) та проведення моніторингу банківських рахунків (ст. 269-1 КПК). Водночас, відмітимо, що ці засоби могли б, без сумніву, стати в нагоді під час розслідування окремих кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, зважаючи на їх специфіку та призначення.

З цього приводу О. С. Старенький відзначає, що чинне нормативне врегулювання (тобто наділення правом проведення моніторингу банківських рахунків лише детективів НАБУ) недостатньо відповідає потребам правозастосовної практики, при цьому суттєво обмежуючи процесуальні можливості слідчих інших органів досудового розслідування використовувати результати цієї НСРД у кримінальному процесуальному доказуванні, оскільки у таких випадках вони не мають повноважень застосовувати відповідний негласний засіб отримання доказів, хоча результати моніторингу банківських рахунків можуть мати важливе значення під час розслідування злочинів у сфері банківського кредитування, економічних злочинів, корупційних злочинів, податкових чи господарських злочинів тощо [3, с. 69]. Погоджуючись з наведеним, зауважимо на потребі

пов'язування можливості проведення моніторингу банківських рахунків (ст. 269-1 КПК) та застосування накладення попереднього арешту на майно або кошти на рахунках (ч. 9 ст. 170 КПК) не з компетенцією конкретного органу досудового розслідування (виключно НАБУ), а зі специфікою окремих кримінальних правопорушень, для забезпечення ефективного розслідування яких ці заходи можуть бути необхідними. Утім, слід позитивно відмітити, що законопроект № 3959-1 від 25.08.2020 р. передбачає внесення відповідних змін до ч. 9 ст. 170, ст. 269-1 КПК стосовно повноважень Директора БЕБ і співробітників БЕБ відповідно. Однак, на продовження цього все ж доцільним є надання відповідних можливостей й іншим органам досудового розслідування.

По-третє, на сучасному етапі розвитку суспільства при аналізі змін до законодавства, в яких існує об'єктивна потреба, не можна залишати поза увагою так званий аспект «діджиталізації» кримінального процесу. Так, наприклад, Т. Часова, розмірковуючи над особливостями доказування злочинів у сфері економіки в умовах інформатизації суспільства, визначає деякі пропозиції, а саме: (а) закріплення як обов'язкової вимоги щодо внесення скан-копій основних документів у кримінальному провадженні до ЄРДР; (б) запровадження системи електронних запитів з використанням електронних цифрових підписів через листування за допомогою офіційних електронних скриньок [4, с. 41].

На продовження наведених ідей слід додати, що перспективним, на наш погляд, видається не лише внесення скан-копій до ЄРДР, а й

взагалі поступовий перехід до електронного документообігу між учасниками кримінального провадження. Причому йдеться не тільки про електронне направлення повісток, але й про: он-лайн планування досудового розслідування, дистанційний обмін процесуальними документами між учасниками, здійснення процесуального керівництва також он-лайн (тобто погодження/затвердження прокурорами – процесуальними керівниками документів з використанням електронного цифрового підпису). Щодо запровадження системи електронних запитів з метою, зокрема, одержання відомостей з інформаційних баз даних (зокрема, наприклад, про нерухоме майно, реєстрацію транспортних засобів, наявність судимостей тощо), більш ефективним взагалі видається надання органам досудового розслідування (в т.ч. і Бюро економічної безпеки України) прямого доступу до таких інформаційних баз, оскільки це дозволить ще більш скоротити оптимізувати людські та часові ресурси.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» від 28.01.2021 р. №1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.
2. Уголовно-процесуальный кодекс Республики Казахстан от 4 июля 2014 года № 231-V URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575852.
3. Старенький О.С. Моніторинг банківських рахунків як засіб отримання доказів: питання удосконалення процесуальної форми. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 3. С. 62–71.
4. Часова Т. Кримінально-процесуальне доказування злочинів у сфері економіки в умовах інформатизації суспільства. *Вісник АПСВТ*. 2020, № 1–2. С. 36–42.

Кришевич Ольга Володимирівна,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор

НОВЕЛА КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ШАХРАЙСТВО З ПОДАТКОМ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

У світовій практиці податок на додану вартість (ПДВ) вважається одним з найбільш ефективно працюючих податків, що стимулює національного виробника. Податковий кодекс України дає такі визначення: За пунктом 14.1.18 бюджетне відшкодування – відшкодування від’ємного значення податку на додану вартість на підставі підтвердження правомірності сум бюджетного відшкодування податку на додану вартість за результатами перевірки платника. Основні засади адміністрування податку на додану вартість встановлені Законом України «Про податок на додану вартість» (далі – Закон), який виходячи